

AMICS DE NÚRIA

FLORDENEU

Núm. 3 – I semestre del 2021 – any 11 – 4 €

- **La devoció nurienca a Catalunya del Nord**
- **Núria i Torà**
- **Sant Gil, avui**

Salutació del president
Joan Bragulat i Blasi 3

Un bon artesà protestant
Manuel Castellet 4

Sant Gil, avui
Miquel Sitjar i Serra 6

Núria i Torà: sant Gil ens agermana
Fermí Manteca, rector de Torà 10

Una carta de l'avi Corominas
Diana Coromines i Calders 14

Signes de devoció nurienca a Catalunya del Nord
Cedrik Blanch Vicente 16

A la Mare de Déu de Núria (poema)
Josep Serra i Janer 19

FOTO DE LA PORTADA: Núria Delétra-Carreras i Manuel Castellet amb la còpia de la imatge que resta al palau episcopal del bisbat de Friburg-Ginebra-Lausana

PER A REBRE LA REVISTA

La revista **FLORDENEU** és un òrgan de comunicació dels «Amics de Núria», vinculats al Santuari de la Mare de Déu de Núria.

Per a rebre la revista, feu-vos socis dels «Amics». Informació al web:

www.amicsdenuria.cat.

NOTA: Si algun soci vol rebre la revista en PDF per correu electrònic, això farà estalviar paper i despeses de Correus, i contribuirà a respectar les normes mediambientals de les quals tant es parla darrerament. Per a donar aquesta informació telefonau al número 679 986 935, de Dolors Bassols. Gràcies!

Déu és pare de les coses creades; i Maria és mare de les coses recreades. Déu és pare de la constitució de tot; i Maria és mare de la restitució de tot. Perquè Déu va engendrar aquell per mitjà del qual tot ha estat creat; i Maria va donar a llum aquell per mitjà del qual tot ha estat salvat. Déu va engendrar aquell sense el qual no existiria res; i Maria va tenir aquell sense el qual res no gaudiria de felicitat.

(D'un sermó de sant Anselm, bisbe)

PUBLICACIÓ I ADMINISTRACIÓ
«Amics de Núria»

ADREÇA POSTAL: Amics de Núria. Santuari. Núria. 17534-Queralbs.

ADREÇA ELECTRÒNICA:

info@amicsdenuria.cat

WEB: www.amicsdenuria.cat

CONSELL ASSESSOR: Dolors Bassols, Joan Bragulat, Rosa Corominas, Pilar García, Joan Perera, Ramon Sangles, Miquel Sitjar, Mercè Trápaga

DIRECTOR: Miquel Sitjar i Serra

REDACTOR EN CAP: Joan Perera i Faura

MAQUETACIÓ i CORRECCIÓ: Ramon Sangles i Moles

La redacció no s'identifica necessàriament amb les opinions expressades en els articles publicats.

SALUTACIÓ DEL PRESIDENT

JOAN BRAGULAT I BLASI

BENVOLGUTS AMICS DE NÚRIA!

En el moment d'escriure aquestes lletres encara ens trobem submergits en la crisi del maligne coronavirus SARS-CoV-2, causant de la malaltia COVID-19, que ens manté en estat d'alerta. Mantinguem la calma i la serenor fent cas de les recomanacions de les nostres autoritats sanitàries.

Aquest passat Nadal 2020 fou deslluït perquè segurament no el poguérem celebrar com els altres anys, amb menys ambient en les celebracions religioses tradicionals, i potser sense les reunions familiars tan importants d'aquelles dates.

Si tinguérem ocasió de fer el pessebre, ben segur que experimentarem espiritualment el sentit del Nadal, tal com va ajudar-nos a fer el papa Francesc amb la seva carta *Admirabile signum* del desembre del 2019. El pessebre ens ajuda a viure amb més amor i més pau, cosa que segurament notarem en la tranquil·litat i serenor que es viu en el gran pessebre de Núria presidit per la nostra Mare de Déu.

Per Nadal —i sempre!—, és molt important la solidaritat envers els

malalts i les persones que pateixen per les repercussions econòmiques en les famílies més vulnerables. Tinguem-ho present i mostrem la nostra generositat envers els més pròxims, implicant-nos-hi en la nostra parròquia. Segur que, mitjançant Caritas, recullen donacions i queviures per repartir a les famílies més necessitades. No ens oblidem que Nadal és cada dia.

Enguany els Amics de Núria hem aturat totalment les nostres activitats per no posar en perill la salut dels nostres associats, com han fet altres associacions per aquest mateix motiu. Esperem de reprendre-les aquest 2021.

Continuarem tenint contacte amb tots vosaltres mitjançant aquesta revista dels Amics de Núria, FLORDENEU, amb interessants articles sobre Núria i la Mare de Déu, que puntualment anirà sortint semestralment.

Per acabar, desitjar-vos a tots, en nom de la Junta Rectora de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Núria, un bon any 2021, ple d'esperança i de joia. ♦

Un bon artesà protestant

MANUEL CASTELLET

Aquest article cal entendre'l com un complement del magnífic text publicat per la redacció al número 2 de FLORDENEU, titulat «Donació al Santuari d'una còpia de la Santa Imatge». És la meua vivència personal d'una operació delicada, que vaig dur a terme amb il·lusió i que va acabar feliçment bé.

Coincidint amb la festa de la Visitació de la Verge Maria de l'any 2017, el dia 31 de maig, el capellà custodi del Santuari, Joan Perera, i la senyora Núria Delétra-Carreras Patxot van signar un acord amb el títol

*DONACIÓ DEL BÉ MOBLE
«RÈPLICA DE LA IMATGE ROMÀNICA
DE LA MARE DE DÉU DE NÚRIA, TALLADA A FRIBURG (SUÏSSA) L'ANY 1940»
A FAVOR DEL SANTUARI DE LA MARE DE DÉU
DE NÚRIA
(BISBAT D'URGELL)*

Es tracta d'una talla molt fidel a l'original, que manté els colors foscos que aleshores tenia, però donant a entendre ja la policromia que més tard es descobriria.

El matrimoni Patxot, amb la seva filla Concepció i el marit d'aquesta, Manuel Carreras, com ja vam explicar en el número 2 de FLORDENEU, s'havien exiliat a Suïssa, portant la marededéu de Núria per salvar-la de la devastació d'aquell estiu del 1936. L'any 1940, la família

Amb Núria Delétra-Carreras a casa seva

s'installà a Friburg i la imatge fou dipositada al palau episcopal, d'acord amb el bisbe d'Urgell, Justí Guitart, i el de Lausana-Ginebra-Friburg, Marius Besson.

Allà, aquell mateix any, Manuel Carreras, gran devot de la Mare de Déu de Núria i muntanyenc, que havia pujat, ja de jove, diverses vegades al santuari des de la Cerdanya francesa, passant pel coll de Finestrelles, va encarregar a un reconegut artesà —curiosament protestant de religió— de fer-ne dues còpies, amb una fidelitat màxima a l'original. L'artesà, en netejar-la una mica —la imatge feia anys i anys que rebia el fum de ciris i espelmes— observà que la fusta no era negra sinó de color marró fosc, i que s'hi intuïa una policromia original, molt malmesa i gairebé desapareguda. En féu dues còpies, tal com li havien encarregat.

Al retorn de la imatge original al Santuari, el febrer de 1941, a l'esquena de mossèn Ventura Carrera —el servei de cremallera havia quedat

interromput a conseqüència dels aiguats de la tardor de 1940—, una de les còpies fou dipositada al palau episcopal del bisbat de Friburg, en agraïment per la bona disposició d'acollir la imatge original —encara hi és actualment, en una avantsala de les dependències episcopals—, i l'altra quedà a casa de la família Carreras Patxot, primer uns anys a Friburg, després a Ginebra i, finalment, amb la defunció del matrimoni Carreras i del marit de la filla gran, Núria, aquesta se la va endur a la casa on ella es va traslladar, al poblet de St Barthélemy, al cantó del Vaud. Allà, en el pis de dalt d'una modesta casa envoltada d'arbres i plantes portats d'arreu i d'un magnífic prat, on de tant en tant hi pasturen vaques, la Núria la hi tenia, i la venerava, a la seva habitació.

La Núria i jo havíem establert una forta amistat, des de l'any 2011, arran de la classificació i digitalització de les més de set mil fotografies de l'*Estudi de la Masia Catalana*, una magna obra de documentació del nostre patrimoni rural, organitzada, materialitzada i finançada pel seu avi, Rafael Patxot, entre els anys 1923 i 1936, que Núria Delétra-Carreras (Delétra pel seu marit), al final de la dictadura, havia cedit en dipòsit al Centre Excursionista de Catalunya. Al cap de cinc o sis anys, en una de les meves visites a casa seva, va sortir d'una manera natural el tema de la destinació final de la còpia de la marededéu. Sempre ens dol de despendre'ns d'un objecte estimat i més encara, com era en el cas present, amb una història tan important al darrere. Ella, amb més de vuitanta anys, encara recorda aquell vespre d'estiu de quan era molt petita —el juliol de l'any 1936 tenia quatre anys—, quan a Sallagosa, on passaven l'estiu, hi van arribar homes i dones i mainada cansats i amb molta gana, i la seva mare es desvivia per donar-los menjar i allotjament a casa o a casa d'alguns veïns. Foren trenta-quatre persones que mossèn Ventura, l'endemà

L'entorn que va acollir la imatge a Suïssa

de salvar la imatge (vegeu el núm. 1 de FLORDENEU), va conduir des de Núria, pel coll de Finestrelles, fins a Sallagosa, per allunyar-los d'aquella barbàrie.

Però, al final, quin destí no podia ser millor per a una còpia de la marededéu de Núria que el del seu santuari? La decisió estava presa: un servidor la duria a Núria, sempre que, és clar, el capellà custodi l'acceptés. I no cal dir que mossèn Joan Perera la va acceptar. Ara bé, com traslladar una obra d'art, passant dues fronteres i evitant la burocràcia administrativa que tot això comportaria? Com passar el control de l'aeroport? Quina explicació hauria pogut donar jo a qui em fes preguntes? Les circumstàncies ens van ser favorables, ja que el meu fill Josep i un amic suís havien d'anar amb automòbil des de Suïssa a la Vall d'Aran, on es disputava una cursa del campionat mundial d'esquí de muntanya. Ens hi afegírem, doncs, dos passatgers: la marededéu degudament embolicada i jo, i ambdós vam viatjar amb el cotxe fins a Narbona i, d'allà amb tren fins a Barcelona, sense que ningú no sospités res.

La imatge «suïssa» de la Mare de Déu de Núria la poden contemplar a l'ermita de Sant Gil, a la «coveta», amb una breu explicació de la seva història i aquest bonic sonet (de la pàgina següent), que el poeta i conseller de Cultura de la Generalitat, Ventura Gassol, va regalar a Núria Carreras, a Friburg, quan ella tenia onze anys:

EL VOSTRE NOM

A Núria Carreras

Si el dic resant, sento de mica en mica
que es fa un diví barreig a dintre meu
de silenci pregon i de musica,
de boires altes i de sol i neu.

Si el dic cridant, com més la veu s'allunya
creixent de tornaveu a tornaveu,
cada eco té més gust de Catalunya
i cada cim més blau de Pirineu.

I si, ulls clucs, del fons de la foscúria
el dic de cor, Mare de Déu de Núria,
per a copsar-ne millor tot l'encís,

em sento pres d'una tal melangia
que, si mai sense veure-us jo moria,
m'enyoraria al mateix Paradís.

Ventura Gassol

Friburg, 14 de setembre de 1943

Retrat de Ventura Gassol

Un nou estudi sobre sant Gil

preparar el futur. Potser és el cas de sant Gil. L'aniversari de la seva mort, que s'ha celebrat l'any 2020, és un bon motiu per a pensar-hi.

En efecte, l'any 2020 s'han recordat els 1.300 anys de la seva mort, esdevinguda en un monestir provençal, fundat vora el riu Gard. El ja citat Marés diu que, un cop mort, sant Gil va anar al Cel a gau-

dir de «la corona de glòria en premi de la sua virtut heroica».

Marés, en un temps de pobresa material d'un Núria, castigat per guerres i epidèmies, va emprar el record de la «virtut heroica» del sant per a impulsar i renovar-ne la vida material i espiritual. Molt d'heroisme, molta virtut heroica, havia necessitat sant Gil en els llunyans orígens del santuari per a crear un espai d'acollida, fe i civilització en tan aspres muntanyes, insinua Marés. La «virtut heroica» ha estat, és i serà una constant en la història de Núria, i sant Gil en va ser un bon mestre. Aquesta mateixa virtut heroica del sant, difosa per molts altres llocs, ha estat també un dels elements de cohesió de l'Europa de després de l'any 1000, a través del seu record difós pel camí de sant Jaume com ja s'explicarà més endavant.

També avui cal preguntar què pot aportar sant Gil i els seus valors, tant a Núria com a la civilització europea. És a dir, si el Núria 2.0 i la literatura i la nació francesa i europea del 5G han de continuar pensant en sant Gil, les petges del qual, amb tant d'esforç, van buscar tant els antics nuriencs i nuriencs, com els creadors dels mites de la identitat francesa i europea.

D'una banda, des de sempre buscar, trobar i imitar sant Gil ha estat un gran esforç, perquè, d'entrada, un dels trets distintius de la perso-

nalitat de sant Gil és el seu caràcter de persona esmunyedissa i de mal trobar, tant en vida, com després de mort. Aquesta pot ser la seva gràcia, com ho és la de l'illa d'Ítaca, on compta més la cerca i el viatge que arribar a la pròpia illa. A sant Gil encara no s'hi ha arribat. Els historiadors no han pogut aconseguir una prova i document fefaent, que demostrés científicament que el sant va viure a Núria o a d'altres llocs, on es rumoreja que va estar i que, com Núria, es postulen per ser terra de sant Gil. Tampoc no se sap del cert que escrivís la mítica *Chanson de Roland*. De fet aquesta recerca és una missió quasi impossible: d'una banda, per l'antiguitat del personatge; i, de l'altra, perquè ell no va voler deixar mai cap document o memòria personal. Se sentia, segurament, un instrument de Déu, com se sentiren o es veien obligats a sentir-se els artesans romànics, a qui el suprem Creador utilitzava per a fer icones, pintures, escultures i edificis que es considerava que tenien en Déu l'únic autor. Per això, cap de les dues obres que se li han atribuït no podien portar la signatura de Gil. Em refereixo a la Imatge de nostra Senyora de Núria i al poema èpic francès la *Chanson de Roland*.

La necessitat de fugir de tot i de tothom, i el desig de no ser d'enlloc per ser només amb Déu, va ser, com ja s'ha dit, una de les característiques més destacables de la vida i el caràcter d'aquest sant. De fet, el seu nom grec, perquè Gil va néixer grec, a Atenes, llatinitzat AEGIDIUS, que traduït significa «home de Déu sense terra», i segons llegim en la traducció catalana medieval de la vida escrita per Jacob de Voragine, se l'anomena així perquè «fo senes terra per menyspreament de les terrenals causes», és a dir, no va tenir cap terra com a pròpia, perquè menyspreava les coses terrenals. Molt allunyat, doncs, era el pensament de sant Gil del nostre desig de tenir de tot, com una terra i unes comoditats també. Aquest despullament de Gil confirma plenament el caràcter nurienc del sant. M'hi referiré al final.

Tots buscaven Gil. També el va cercar Francesc Marés en els documents i pergamins vells del Núria del segle XVII, i tots, potser també avui, tal vegada sense saber-ho, el cerquem. Els primers de buscar-lo van ser els habitants de la seva Atenes natal, d'on va fugir per no ser

Sant Gil, avui

MIQUEL SITJAR I SERRA

Segons una tradició recollida per l'escriptor del segle XVII Francesc Marés, sant Gil, prestigiós sant de l'Europa medieval, hauria portat vida d'ermità en la solitud de les muntanyes de Núria. Aquest sant, segons aquesta tradició, seria també l'autor de la Imatge de nostra Senyora de Núria. Aquesta tradició ha fet sentir a moltes generacions de nuriencs i nuriencs la joia d'un Núria doblement beneït per la marededéu i pel record d'un gran sant. Aquest és el credo nurienc.

Segons una altra tradició, sorgida a partir de la interpretació d'uns versos del poema anònim medieval la *Chanson de Roland*, obra cabdal de la literatura francesa, aquest mateix sant Gil seria el desconegut autor d'aquest poema. La literatura

francesa i el naixement de la pròpia nació francesa, relatada en aquest poema, restarien, doncs, també beneïts per la gràcia de la santedat de sant Gil. I amb ella, també tota la identitat europea.

En el passat se solia donar gran valor a tradicions com aquestes. Moltes d'aquestes tradicions perviuen encara i poden alimentar el present i

La imatge de sant Gil en una medalla antiga procedent de Núria

senzilles persones. La seva companyia més coneguda va ser una cerva, no pas cap persona. Representat amb aquesta companyia el veiem pintat per Lluçia Navarro al cambril de Núria. Diuen els textos antics que s'alimentava de «rels», és a dir, que només menjava arrels i que, per tant, era segurament vegetarià o vegà, com ho són avui cada vegada moltes més persones.

Gil creia que la solitud i la introspecció eren la base de tot. Primer cal contemplar, aprendre de la contemplació i ensenyar el que s'ha après. Aquesta va ser la seva «virtut heroica», la vida en solitud, depurada de tot plaer d'autosatisfacció davant l'aplaudiment i els «likes» dels altres. El que Gil sembla, després altres al seu darrere ho faran servir per a construir un món millor amb institucions sòlides i renovades.

Gil, que va aprofitar la solitud i la llunyania de Núria per a contemplar i pregar, hi va deixar un record, que, passats uns segles va inspirar la creació d'un santuari. Després, Gil es va establir d'ermità vora les aigües provençals del riu Gard, on, per la seva manera de viure, va aconseguir impressionar un rei de França, penedit a més del pecat d'haver intentat caçar la companya cerva de Gil i d'haver-lo ferit, quan defensava el pobre animal. Aquest rei li va construir per això un monestir, on es va predicar l'amor a Déu i a tota la creació: animals, plantes i persones, i que avui encara és un lloc de culte i cultura en el ric patrimoni romànic de la Provença.

Si al Gard va ser un rei qui va completar l'obra i la inspiració de sant Gil, a Núria, va ser un paleta constructor i líder actiu de pobres pastors, Amadeu, el que va posar físicament els fonaments del santuari. Núria, com l'Església amb Pere i Pau, sempre s'ha sustentat sobre dues columnes: Gil i Amadeu. El primer representa la vida contemplativa, el pensament, l'amor incondicional a la natura, i l'altre representa la vida activa, l'acció, el do de gents i el lideratge. Núria només perviu i progressa quan té presents Gil i Amadeu alhora. Si un domina i l'altre desapareix, tot va malament. Sense Gil, Amadeu no hauria vingut a Núria a edificar un santuari, un lloc d'acollida, que després s'ha convertit en lloc de trobada,

Sant Gil amb la campana, la creu i l'olla de Núria

trobat. Després a la Provença, va anar deambulant per molts llocs, i de tot arreu en fugia quan sabia que el cercaven multituds. De Núria, també se'n va anar; però, segons diu la tradició, la causa no van ser les multituds (avui sant Gil no aguantaria algunes aglomeracions nurienques) sinó una persecució. Gil no era un home solitari, asocial i antipàtic. Senzillament no li agradaven les multituds, que, necessitades de referents, el duien cap a una popularitat que no li permetia de viure lliurat al que considerava essencial: la recerca de la veritat, la senzillesa, i lleialtat presents en el tracte silenciós amb la natura i els animals, acompanyat de poques i

pregària, oci i esport, i gràcies a Amadeu, i a tots els amadeus de Núria, Gil i els seus valors es poden compartir encara avui amb tothom.

Gil ha tingut molts amadeus. Ja m'he referit al rei de França i al propi Amadeu, dues persones enlluernades per la personalitat del sant. Ara em referiré a algun dels altres amadeus, els que, sense construir monestirs o santuaris, han difós les virtuts heroiques de Gil. Un és l'anglès Guillaume de Berneville, canonge de la Barnwell Priority de Cambrigde, que va viure durant la segona meitat del segle XII. Gràcies a ell la vida del sant, que començava a ser oblidada per

trobar-se només recollida en manuscrits en llatí dipositats a les biblioteques monàstiques, pogué ser llegida en una llengua més entenedora per les noves societats europees, que ja no tenien el llatí com a idioma de referència, com la societat anglo-normanda, de la qual formava part Guillaume de Berneville. El seu poema narratiu «De saint Gires» (Vida de sant Gil), escrit en normand, és a dir, en un dialecte antic del francès, és un dels grans monuments de la literatura europea medieval, perquè va ser llegit per gent de tota classe social a Anglaterra i a França. Les virtuts de sant Gil, recordades fins llavors a la Provença, França i Catalunya, viatjaven ara al nord i travessaven el canal de la Mànega. Van començar a construir-se esglésies i parròquies on es venerava la memòria de sant Gil, a pobles i ciutats de Normandia, França, Anglaterra i Escòcia. Entre les quals, una parròquia a París, i una a Londres, i la mateixa catedral d'Edimburg, la capital d'Escòcia.

A partir d'aquí, el lloc on morí sant Gil, el monestir de sant Gilles de Gard, que ja era un punt de pelegrinatge per a la gent del sud, es va convertir en un lloc de referència per als països del nord d'Europa. Existeix i hi ha documentada una via de pelegrinatge cap al monestir de sant Gil a la Provença, que entronca i es barreja amb el camí de sant Jaume, la *Via Aegidiana*, és a dir, el camí de sant Gil. Aquesta *Via*

Amadeu de Dalmàcia

Aegidiana devia travessar el Pirineu per Núria i unir-se amb el camí de sant Jaume, a partir del poble Queralbs, que duu indicada la seva relació amb el camí a Compostella, pel fet de tenir la seva església parroquial per patró sant Jaume. Baixant de Núria a Queralbs la *Via Aegidiana* passa a ser una via compostellana. Poc o molt conscients d'aquestes circumstàncies, els feligresos de saint Gilles du Gard van promoure des de l'any 2003 una recuperació de la *Via Aegidiana* passant per Núria, anomenada ara *les Chemins de saint Gilles*. Molts van venir a Núria recorrent aquets *Chemins*. Un altre fet signifi-

catiu, tot i que potser casual, és que la parròquia de Roma dedicada a sant Gil ha fet sorgir un dels moviments més innovadors i caritatius de l'Església catòlica contemporània: la Comunitat di Sant'Egidio, tan coneguda.

Catalunya, com a país europeu per on circula el camí de sant Jaume, és un país de sant Gil. I no tan sols a Núria. En les pàgines d'aquesta mateixa revista s'hi pot llegir el seu patronatge sobre el poble i parròquia de Torà, a la Segarra, que tant de contacte té des de fa uns quants anys amb el santuari de Núria. La noblesa medieval catalana feia regals i donacions al monestir de saint Gilles du Gard. El comte Ermegol d'Urgell va donar a aquest monestir, l'any 1008, un joc d'escacs, i la comtessa Ermessenda, l'any 1057, vint mancosos. Els cognoms Gili i Geli, procedents del nom del sant, ben presents en la geografia catalana, també documenten la fama i coneixement d'aquest sant. El llinatge Gili es troba recollit a Queralbs dins el segle XIV.

Gil, un home de Déu sense terra, potser només a Núria podia sentir-se alliberat de les condicions i aferraments, que en altres llocs i terres el podien distreure de la seva missió i del contacte amb la natura. Gràcies a això, fa 1.300 anys, sant Gil va inspirar una renovació de vida, de la qual resten uns testimonis a Núria i a Europa que poden encara ser útils per a fer un món nou i millor. ♦

Núria i Torà: sant Gil ens agermana

FERMÍ MANTECA, RECTOR DE TORÀ

Vista general de Torà

ATorà, aquesta població del nord de la Segarra, a la vall del Llobregós, cada any el dia 1 de setembre celebrem la Festa Major. Des de temps immemorial tenim com a patró sant Gil, titular de la nostra parròquia. Cada any celebrem amb gran solemnitat la festa amb infinitat d'actes religiosos, culturals i lúdics que donen cohesió a una població de 1.200 habitants, que viuen sobretot de l'agricultura i la ramade-

ria, encara que també de la indústria, amb dues fàbriques, una de làmpades i una altra de plàstics, amb Guissona també com a centre d'atracció laboral. Situada entre Calaf i Ponts, eix tradicional de pas per anar de Barcelona cap a l'Alt Urgell i Andorra, el comerç i l'hostaleria també hi tenen el seu pes, en l'economia de la vila.

Un dels atractius de la Festa Major és la celebració de la missa de Sant Gil, encapçalada pels

priors i prioros que arriben a l'església acompanyats per les autoritats locals i comarcals i precedides per la música de l'orquestra arribada per a l'esdeveniment. La institució del Prioratge data del segle XVI, quan es van popularitzar les confraries dedicades a algun sant patró, amb la finalitat de tenir cura del seu altar i devoció i ajudar caritativament els més necessitats. De la confraria de sant Gil resten els priors i prioros que efectivament preparen la festivitat, fomenten la seva devoció i el dia de la festa, vestits de gala, després de la missa fan la dansa dels priors, un ball que recorda la música del ball cerdà que encara es conserva a Ribes de Freser.

Festa de Sant Gil a Torà: a punt de començar la Dansa dels Priors

Durant la festivitat també és tradicional el Cós de Sant Gil, ja documentat al segle XVIII, que consisteix en una cursa competitiva pels carrers del poble, el trofeu de la qual era antigament un gall i actualment un càntir de ceràmica sempre amb la simbologia d'aquesta au domèstica. Una cursa que, després d'uns anys desapareguda, s'ha recuperat gràcies a l'Associació del Patrimoni Artístic i Cultural de Torà.

Al final de la missa sempre cantem els goigs de sant Gil, amb la tornada «*De la vila de Torà, sou vós, Gili, l'esperança*». Una de les estrofes diu: «*Ja us prenen per advocat nostres primers moradors, fills d'aquells senzills pastors que el poble havien fundat; us bastiren un altar per donar-vos alabança...*». I és que una tradició constant i versemblant ens relata que els pastors de les valls de Núria seguien la ruta de la transhumància per hivernar en els prats i aiguamolls d'aquest lloc de la vall del Llobregós. Aquí, en la part més elevada del turó al peu de la riera del Llanera, bastiren una

capelleta amb la imatge al seu patró sant Gil, perquè els protegís, com els protegia a les muntanyes. Més endavant el poble de Torà s'anà construint a redós d'aquella capella, que amb el temps i moltes reformes i ampliacions s'ha convertit en el temple parroquial, amb la imatge gòtica del patró presidint el presbiteri. Vet aquí d'on ens ve la nostra devoció a sant Gil. És de llavors que el nexa d'unió entre Núria i Torà la devem al nostre patró comú. També a Núria fan Festa Major el dia 1 de setembre.

Quan arribava la primavera i les neus de la muntanya donaven pas a les pastures fresques de l'estiu, els pastors empenien el retorn amb els ramats, arribaven a Núria a finals de juny i celebraven la missa a l'esplanada envoltats dels animals. Ara, el dia de Sant Pere i Sant Pau, s'hi commemora encara aquella arribada amb la festa, processó i benedicció de les pastures i de les farinetes de Sant Gil i el cant dels goigs de sant Pere.

Menjant farinetes i panets beneïts el dia de Sant Pere a Núria (fotografia antiga)

Sant Gil, nascut a Atenes l'any 640, es va refugiar a les muntanyes de Núria per portar una vida eremítica, lluny del soroll mundà, vivint en una cova. Allí va tenir una relació molt bona amb els pastors. Es dedicava a evangelitzar-los, estimar-los i atendre'ls preparant les «farinetes» en la seva olla per quan arribaven amb el ramat, i els convocava a toc de campana. Sant

Imatge del patró sant Gil, a la nau de l'església parroquial de Torà

Un grup de toranesos a Núria davant l'ermita de Sant Gil

Signatura de l'agermanament Torà-Queralbs, amb els respectius alcaldes i el president de FGC (al mig)

Gil va morir l'any 720 al monestir que va fundar a la Provença, al lloc on se situa actualment la població que duu el seu nom: Sant Geli. Però els pastors de Queralbs (Núria) no van oblidar mai l'ajuda rebuda del sant, i per això el tenen des de fa segles com a patró. A la basílica es conserva l'olla, la campana i la creu de sant Gil i també la creença que la imatge de la Mare de Déu de Núria va ser esculpida pel sant anacoreta.

També hi ha un fet històric que ens agermana: la Batalla de Torà. Durant tot el segle X la frontera anomenada «Línia defensiva del Llobregós» —on es bastiren castells, capelles i torres de defensa que actualment constitueixen part del patrimoni cultural i històric de Torà i de tota la vall del Llobregós— no s'havia mogut a causa de la fortalesa dels exèrcits musulmans. Va ser l'any 1006 quan va tenir lloc l'anomenada batalla de Torà, que va ser decisiva per l'avanç de la conquesta de terres cap al sud. Hi van intervenir els comtes Ramon Borrell de Barcelona, Bernat Tallaferro de Besalú, Guifré II de Cerdanya i Ermengol I d'Urgell, que es van encomanar a la Mare de Déu de Núria abans d'entrar en batalla, i posteriorment van atribuir-li la victòria, la primera que guanyaven els cristians.

Totes aquestes circumstàncies ens van moure a establir l'agermanament entre la parròquia de Torà i el santuari de Núria, entre els municipis de Queralbs i Torà, cosa que es va materialitzar i signar el dia 29 de juny del 2016 en un acte solemne a Núria amb l'assistència de quasi un centenar de toranesos i toraneses que s'hi van desplaçar en peregrinació, per ser testimonis de la signatura del protocol d'agermanament per part de l'alcaldessa de Queralbs, Imma Constans, l'alcalde de Torà, Magí Coscollola, i el president de Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya, Enric Ticó.

Els objectius generals de l'agermanament són: donar a conèixer i popularitzar els vincles

comuns existents entre Torà, Queralbs i la basílica menor de Ntra. Sra. de Núria; desenvolupar un sentiment d'identitat tradicional comuna, basada en els valors, la història i la cultura compartits, i potenciar i promocionar com a destinacions d'interès cultural, religiós, tradicional i turístic, la vall del Llobregós i Núria.

Compartim la mateixa devoció i ens uneixen vincles tradicionals, culturals, històrics i religiosos, que cada any fem visibles amb la peregrinació que realitzem el dia de Sant Pere a Núria, seguint els passos d'aquells «senzills pastors», que arribaven amb els seus ramats des de Torà. Hi ha encara molts projectes per a dur a terme. La pandèmia de la covid-19 ens ha impedit moltes coses, com fer la peregrinació de sant Pere, tot i que la presència del rector de Torà representava, si més no simbòlicament, aquesta germanor entre les dues valls i els dos municipis.

Tanmateix, la devoció i la germanor continua. Tenim sant Gil com a protector tal com cantem en els Goigs: «En les seves afliccions, tant de pesta com de guerra, nostra vila es postra en terra oferint-vos oracions. I jamai suplica en va, de seguit favor alcança... De la vila de Torà sou vós, Gili, l'esperança.» Que ell, juntament amb la Mare de Déu de Núria, ens beneeixi, ens protegeixi i ens agermani cada vegada més. ♦

Foix de Sarrià
1886

PASTISSERIA
BOMBONERIA
CONFITERIA
GELATERIA

BOMBONERIA
Foix de Sarrià
125 ANYS

Foix de Sarrià
Major de Sarrià, 57
08017 Barcelona
Tel. 93 203 07 14 - 93 203 00 04

Pl. de Sarrià, 12-13
08017 Barcelona
Tel. 93 203 04 73 - Fax 93 280 65 56

www.foixdesarria.com

Una carta de l'avi Corominas

DIANA COROMINES I CALDERS

Remenant papers de família he trobat una carta que el meu avi patern, el Corominas, va enviar al meu pare a final dels anys seixanta. M'ha sobtat perquè comença així:

«Hem rebut la teva lletra d'ahir i en primer lloc vagi la nostra felicitació pel correctíssim català que escrius. És evident que has arribat a un nivell de perfecció que ens satisfà.»

És de quan el meu pare començava a fer la mili a Castillejos, i els meus avis li escrivien sovint per assegurar-se que no li faltava de res i donar-li consells, com ara que vigilés amb els superiors i procurés adaptar-se a la disciplina.

«Pensa que el sacrifici no és inútil», li deia el meu avi en aquella ocasió, «tota vegada que hauràs de complir un deure, ho aprofites per a fer salut.»

Si la carta m'ha sobtat és perquè hi he vist una cara del meu avi que no coneixia. Aquesta de la disciplina, no; que l'avi Rafel era un home d'ordre i no li agradava el desori, es veia en tot. De petits, als néts ens feia gràcia la parsimònia amb què presidia els dinars, com es feia servir el Vichy movent un dit, amb els braços estirats abraçant el cap de taula i el tovalló lligat al coll, com un senyor al seu castell. *Wie geht es Ihnen?* ens preguntava sovint. Quan ens explicava la història familiar a vegades li preniem el pèl. La sabíem de memòria: les deu mil pessetes heretades dels besavis, com les havia invertit en la compra d'un taxi, la flota que havia anat creixent, la fàbrica d'adobar pells que havia creat. També havia fet carrera en temes de duanes, pel seu compte; parlava francès i una mica

L'avi Corominas

d'alemany i tenia contactes a l'estranger. A l'altra banda d'aquest cosmopolitisme, però, hi havia —poc o molt— la Catalunya franquista on va haver de fer negocis.

El que em sobta és el contrast entre aquest avi Corominas i el que escriu la carta l'any 67, en un català perfectament correcte, quan bona part del país es cartejava en castellà per evitar la censura o perquè no sabien escriure en la seva llengua, o una barreja de totes dues coses. És

com si els veiés, a ell i la meua àvia, passejant pel centre de Barcelona tal com apareixen en una fotografia dels anys trenta. Ell amb corbata i mocador a l'americana, ella amb una faldilla de tub negre que recorda les que duïen les actrius del Hollywood clàssic. Encara no s'havien casat i la ciutat que es veu al fons —un senyor amb barret, un cambrer elegant davant d'una terrassa— és radiant; el decorat perfecte per a una parella jove que no sospita que no es podran menjar el món. Ell fa un somriure seductor i trapella que no li reconec. L'avi somreia sovint però amb un fons sever de calvinista, flegmàtic.

No recordo que hagués fet mai cap comentari sobre política, ni em vaig plantejar mai que la literatura o les qüestions lingüístiques —en un sentit nacional— li poguessin interessar. A la tauleta que hi havia a tocar de la butaca orellera, al menjador amb vistes a la Sagrada Família, hi tenia *La Vall de Núria* de Josep Puig i Bosch o l'últim exemplar de *Catalunya Cristiana*, fundació que protegia amb donacions generoses. De tant en tant hi feia un cop d'ull mentre mirava, invariablement, *la teletrès*. Així com a casa els avis Calders, que havien viscut a l'exili i en un ambient de total llibertat, es canviava de canal tant com convingués i es miraven les pel·lícules que vinguessin més de gust, l'avi Corominas es posava de mal humor quan perdia el control del comandament i algú canviava a un canal castellà.

Si en aquell moment a mi això em feia certa gràcia, potser perquè ho relacionava amb els seus capricis una mica arbitraris de gran senyor —com les nou galetes Maria que es menjava per esmorzar, exactament nou, o la seva indignació quan la meua àvia cuinava bacallà perquè, deia, feia pobre—, amb el temps m'he adonat que no tenia res de lleuger, sinó que lligava amb una cosa fonda i alhora meditada. Aquí no hi havia tossuderia ni caprici, com tampoc no n'hi ha en la decisió, gens menor, d'escriure tota la seva correspondència privada en català. En aquesta carta que envia al meu pare a Castillejos, que té sis pàgines, es veu ben clar que és una tria conscient. Quan el felicita perquè escriu molt bé, no ho fa en una postdata; és el pensament que encapçala tot el text. Em meravella,

també, la naturalitat i ritme àtic amb què desplega frases com aquesta:

«Naturalment, comprenem que resulta monòton fer sempre el mateix, però la disciplina és la disciplina i tres mesos passen de pressa.»

Em fa pensar en un article que va escriure als anys vuitanta a *El Noticiero Universal*, on reclamava que la figura de l'«operador de transport» fos reconeguda —com demanava la minoria catalana a Madrid— igual que a la resta de països europeus. Trencant l'estil de buròcrata anglès, en un moment del text l'avi Corominas es permet una metàfora i eleva una feina monòtona a la categoria d'arquitectura i art. Potser és per herència d'aquesta combinació de valors forts —en el sentit espiritual i tribal— i capacitat irònica que els catalans som tan difícils de tombar. ♦

Artesans des de 1882

 @caltondelforn

 972727008

 C/Major 15

Ribes de Freser

Signes de devoció nurienca a Catalunya del Nord

CEDRIK BLANCH VICENTE

En els nostres camins de cada dia, en immersió en la bullícia de les nostres ciutats o el silenci del campestre sempre és bo que algun signe o alguna coseta ens recordi l'essencial, el bàsic de la vida. I quina alegria quan aquests signes ens recorden que sempre hi ha una advocada orelleta que us sent. Així són els oratoris que voregen els caminets entorn dels nostres pobles o a la creuada d'un carrer. Hi regna una imatge sempre a punt de retransmetre el missatge a una altra de la qual es fa l'ambaixadora. Per transposició devocional, la humil estàtua o rajola pintada representant una santa imatge venerada en alguna capella o santuari adquireix els poders i beneficis de la imatge principal.

A Catalunya del Nord, la devoció per la Mare de Déu de Núria era gran i els nostres avantpassats no dubtaven a recórrer desenes de quilòmetres per visitar-la, pregar-la i demanar-li el «fruit de benedicció», és a dir, nens entre altres coses. Però era una devoció poc visible, podríem dir d'una certa manera íntima al si mateix de les terres nord-catalanes.

Encara que el Tractat dels Pirineus, signat l'any 1659, lligués la província a França, el Rosselló, el Vallespir, el Conflent, el Capcir i la Cerdanya mai no consideraren la nova frontera com un obstacle, i la creuaven per intercanvis econòmics i per motius religiosos. Així, fins i tot en temps de conflicte, els «francesos» van continuar freqüentant el santuari tan estimat.

El qui permetia de mantenir el lligam entre Catalunya del Nord i el santuari i la seva santa patrona era l'aplegador, o més ben dit, un dels aplegadors de Núria dit de França, que era especialment designat per a recollir diners i aliments en aquesta zona. Així, si algú no podia vindre a Núria, era Núria qui venia a ell mitjançant la capelleta que ell usava.

Ja el 22 de novembre del 1449, la reina Maria d'Aragó intervingué, essent a Perpinyà. La comtessa de Barcelona, però també comtessa de Rosselló i Cerdanya, esposa del rei Alfons el Magnànim, concedí aquest dia una exempció especial als esmentats aplegadors per fer «aplegas y acaptas generals per les terres de sos regnes». En aquest acte, la reina protegeix els captaires del santuari, castigant qualsevol persona que gosi insultar-lo, maltractar-lo o ofendre-lo amb 500 florins.

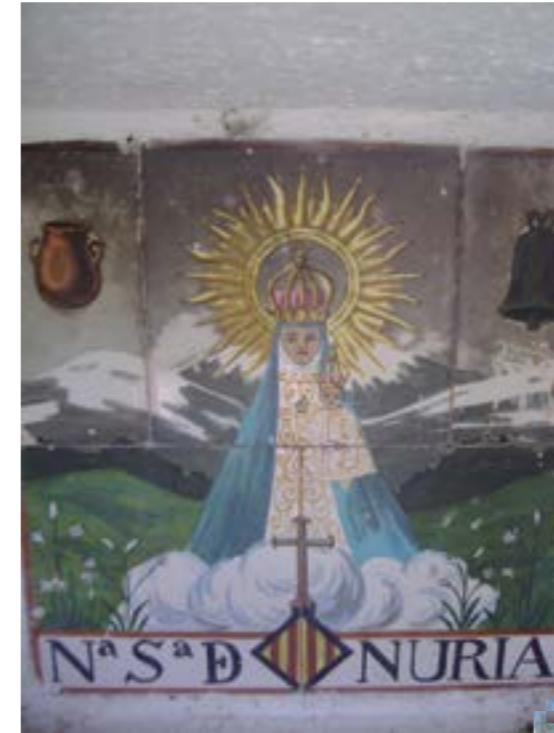
Del Vallespir, del Rosselló, del Conflent i del Capcir, però també de Cerdanya, els nostres avantpassats reservaven una plaça ben alta a la Mare de Déu de Núria en el panteó de les Mare-de-Déus trobades. Així, doncs, si la moreneta de Núria és dama d'honor de la verge de Montserrat, la Mare de Déu de Font Romeu li era ella mateixa la seva cambrera. Aquesta última tenia les Mare-de-Déus de Vilanova al Capcir, de Vida a Vilafranca de Conflent, del Belloc, d'Err, de Planès, i totes les altres de les antigues províncies de Rosselló-Vallespir, Conflent i Cerdanya com a dames d'honor.

Pedra drete de Font Romeu

Els oratoris

Dit això entendreu per què el primer oratori que se li va dedicar a casa nostra es trobava a **Font Romeu**, col·locat vora el camí processional, que permetia a la verge local d'anar al seu santuari a la primavera i a la seva església el 8 de setembre. Quan la processó passava per davant de l'esmentat oratori, l'assemblea es girà cap al Cambre d'Ase, en direcció de Núria, i la saludava. Malauradament, amb l'arribada massiva del turisme, l'oratori va ser substituït per una simple pedra alçada amb la senzilla inscripció *O Crux Ave*, que va esborrar així tots els rastres d'aquesta devoció.

Pedró de Núria (detall)

Un testimoniatge ens en parla. El 19 de gener de 1926, quan el bisbe de Perpinyà Elna, monsenyor de Carsalade du Pont, va anunciar la coronació de la Mare de Déu de Font Romeu, va escriure en la seva carta pastoral: «Quan la Mare de Déu de Font Romeu és portada en processó des del seu santuari fins a l'església d'Odelló, la multitud de fidels segueixen pel bosc per un camí fins a un lloc marcat per una creu de ferro que s'aixeca sobre un pedestal de pedra. Des d'aquest punt es pot veure la vall d'Eina, al cor de la qual s'enfila el camí que condueix a Núria. És aquí on s'atura la processó per cantar la Salve Regina, mentre la Mare de Déu de Font Romeu s'inclina i saluda la Mare de Déu de Núria de lluny.» Alguns historiadors locals afegeixen que l'oratori tenia un nínxol on es podia veure una talla d'una verge dita de Núria.

El segon oratori es troba al poble de **Sallagosa**. És el Pedró de Núria. D'una certa manera podríem dir que aquest edicul és un oratori commemoratiu. En efecte, està construït en un corn del terreny de la casa Carrera, del mateix Bonaventura Carrera i Fillet, que s'endú la talla de la Mare de Déu el 22 de juliol 1936, a les 4 de la tarda, per salvar-la de la tempesta de llavors. Aquest li féu passar el coll de Finestrelles per amagar-la en un clot per sobre de la Font de Segre i preparar la seva baixada cap a la Cerdanya francesa. Abans d'anar a la Guingueta d'Hix (Bourg Madame) és per la vall de Llo que la Verge de Núria baixà i passà davant la casa de la Família Carrera. Aquest pedró es presenta sota la forma d'un pilar massiu amb nínxol i teuladeta de dos vessants amb creu somital. A l'interior, la rajola representa de forma popular la Mare de Déu amb els seus atributs. Moltes són les persones que passant per aquí s'aturen per pregar-la, dipositar un ramallet de flors campestres o un ciri.

Pedró de Núria

D'una certa manera, aquest pedró protegeix també la vall de Llo, ja que fou construït a les seves portes. Hem d'esmentar aquí que antany era a l'antiga capella de Sant Gabriel del Mas Girvés de Llo on els pelegrins feien una última pregària abans d'emprendre el camí cap al Finestrelles.

L'últim oratori dedicat a la Verge de Núria a Catalunya del Nord és el **dels Angles**. Rebé

la benedicció el 25 de juny del 2012 durant la processó de la festa del vot de sant Eloi, patró del bestiar i dels ramats del poble. És la família Riveill Xalon qui ho va encarregar quan restaurava la paret del seu jardí, col·locada a l'entrada antiga del poble. Durant segles, era per aquí que passava l'aplegador quan venia a visitar els anglesencs durant les seves aplegues de primavera i de tardor. De fet, a Cal Xalon aquest personatge hi feia pausada: és a dir que quan venia al Capcir passava una nit als Angles en aquesta casa. Això explica el vincle molt fort que té la família amb el santuari. Aquest oratori es presenta sota la forma d'un simple nínxol practicat en la paret, front al Cabre d'Ase. La gent del poble hi va des de llavors per dirigir les seves pregàries a la reina del Pirineu i patrona dels pastors. Aquest punt del poble era també el punt de sortida i d'entrada del bouer, és a dir de les vaques de llet que quedaven al poble tot l'any.

Gestos i pregàries

Desgraciadament, a la comarca no hi ha cap altre edifici que es refereixi a la verge de Núria. Algunes pràctiques, encara usitades pels rosellonesos excursionistes queden vigents.

Els del Vallespir, passant pel coll de Nou Creus (2.796m), es feien una obligació plantar una creu de ferro forjat, portada especialment amb aquesta finalitat al coll. Segons la tradició popular, Joan Abelanet, historiador rosellonès, relata que hi van morir nou pelegrins, sorpresos pel mal temps. Potser el fet de plantar les creus era considerat com una conjuració per no patir la mateixa sort que ells. Des d'aquest lloc, el pelegrí nord-català pot veure el santuari després d'un llarg i dolorós recorregut i, així, posava el genoll a terra per saludar la maredeu amb el cant de la Salve Regina.

Cerdanya, Capcir i Conflent podien triar el camí, tot i que el més utilitzat era, sens cap dubte, el que passava per Llo. Per a aquests mateixos pelegrins que vénen pel coll de Finesrelles, no planten cap creu, sinó que a la vista del santuari, tots doblegaven els genolls per resar una Ave Maria i una Salve Regina, de la mateixa manera que ho feien els pelegrins del Conflent i del Vallespir.

Hem pogut verificar que en diverses esglésies de la diòcesi també s'hi trobaven i es troben ancara fulls antics dels goigs de la Mare de Déu de Núria, com també els goigs de viatge que usaven els pelegrins durant el camí. Alguns fulls de veneració de la imatge de la mare de Déu impresa pel Joan Diumenge en Puigcerdà al segle XIX, es podien veure igualment, recordant així la verge estimada.

L'església de Planès, la petita Núria nord-catalana

La llegenda de la Verge de la Mercé de Planès, situada a la falda nord del Cambre d'Ase, és idèntica a la de la Mare de Déu de Núria, ja que es tracta d'una verge trobada. Els seus goigs parlen del seu descobriment i fan referència als altres objectes trobats amb ella: una creu, una «caldereta» i una campana.

**«La campana amb Vos trobaren,
la caldereta i la creu
que encara avui tothom veu
al temple que us dedicaren,
des del qual, dolça Maria,
assistiu qui nos honra.»**

Aquí, la caldereta, equivalent a l'olla de Núria, no tenia una funció particular, era massa petita per posar-hi el cap. Segons la senyora Alliès, persona que té cura de l'església com els seus avantpassats des del segle XVII, es tractava d'un petit calder d'uns 30cm de diàmetre, fet de metall semblant a l'estany.

La campana tenia un paper important per a les dones que no podien tenir fills. La senyora Alliès ens va explicar que antigament hi havia una tribuna que permetia un accés més fàcil a la campana per fer-la sonar. Les dones que no podien anar a Núria en temps de neu hi venien per tocar la campana. Cada repic representava la petició d'un nen a la maredeu.

Pel que fa a la creu, sembla que fa temps que va desaparèixer. ♦

(continuarà en la revista núm. 4)

A la Mare de Déu de Núria

JOSEP SERRA I JANER

**Verge humil, negra i amiga,
cenyida d'immensitats
que punxeu com una ortiga
la sang de nostres maldats:
doneu-nos la flama amiga
de les neus dels espadats.**

**Vós que regiu la cantúria
del gran orfeó dels vents
i exorcitzeu la foscúria
de tots els mals pensaments,
Madona trista de Núria,
senyeu-me els sentits brunzents.**

**Feu-me un isard de l'altura
esquerp al banal traüt,
i em nodreixi la pastura
d'aquests lliris de virtut.
Doneu-me seny i dretura,
un cor ample i contingut.**

**M'ha ferit la vostra cara
de tan eixuta com és,
i em trobo l'ànima clara
com l'aigua d'aquests tarters.
Adéu l'inútil fanfara
de la xarxa dels carrers.**

**Vulgueu-me ací, a casa vostra
que us vull ser patge fidel;
de tant mirar-vos el rastre
m'hi crema als ulls un estel.
Tindrem per soplug el sastre
de l'ampla ciutat del cel.**

**Oh Rosa de la vellúria,
crismada d'òsculs de foc:
l·ligueu amb vostra cantúria
els meus sentits, poc a poc.
Llavors, Madona de Núria,
la mort em prendrà a aquest lloc!**

100

ELS CAÇADORS

Hotel Restaurant · Centenari 1920-2020

HOTEL RESTAURANT ELS CAÇADORS

Carrer Balandrau, 24 i 26

T. 972 727 006 - 972 727 077 F. 972 728 001

17534 Ribes de Freser - Girona

info@cacadors.com

www.hotelsderibes.com